

суміжних кримінальних правопорушень, у тому числі умисних (наприклад, для перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу), проте розробники проекту альтернативних змін пропонують. За цих умов більш дієвим буде уточнення примітки до ст. 364 КК України в частині вказівки на те, що «тяжкі наслідки», як і «істотна шкода», у відповідних складах кримінальних правопорушень можуть полягати у спричиненні як майнової, так і немайнової шкоди. Крім цього, проект пропонує карати винних осіб за вчинення вказаного необережного кримінального правопорушення на строк «від п'яти до десяти років», тобто санкція за службову недбалість буде набагато суворіша за деякі корупційні посягання, які є виключно умисними (наприклад, за зловживання владою або службовим становищем, якщо воно спричинило тяжкі наслідки), що не зовсім справедливо. Отже, покарання у виді позбавлення волі у пропонованій редакції ч. 3 ст. 367 КК України має бути узгоджене з покараннями в суміжних статтях КК України.

Щодо удосконалення норм про кримінальну відповідальність за військові кримінальні правопорушення, які також підслідні ДБР, то, на наш погляд, уточнення потребує ст. 426-1 «Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень» КК України, зокрема в частині викладення пункту другого примітки до ст. 425 в такій редакції: «2. У статтях 425, 426 та 426-1 цього Кодексу ...».

Переконані, що наведені пропозиції до законодавства будуть сприяти ефективності роботи ДБР і передусім його слідчих підрозділів, при цьому не виключаємо, що вдосконалення можуть потребувати й деякі інші норми КК України.

Харитоненко Ігор Олександрович,
аспірант Київського університету права
НАН України

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ КІБЕРЗЛОЧИНІВ

Злочини, які характеризуються різними об'єктами, але за своїми ознаками відносяться до кіберзлочинів, мають таку спільну ознаку як додатковий безпосередній об'єкт злочину, яким є кібербезпека, визначення якої можна сформулювати таким

чином: це система суспільних відносин та цінностей, яка полягає у безпечному використанні система технічних та організаційних засобів, спрямованих на захист інтересів людини, суспільства та держави у сфері належної організації та функціонуванні електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

Більшість складів кримінальних правопорушень набувають ознак кібернетичних завдяки способу їх вчинення, який не має значення для кваліфікації (наприклад, крадіжка коштів, яка може бути вчиненою як «фізично» - з кишені особи, так і за допомогою комп'ютеру або смартфона – з банківського рахунку особи без ознак). Дослідження судових рішень з ЄДРСР дає підстави для висновку про те, що в окремих випадках вчинення діяння, передбачене кримінальним законом, у кіберпросторі не отримує оцінки в контексті умислу на досягнення злочинних наслідків. Наприклад, *вироком* Апостолівського районного суду Дніпропетровської області від 12 серпня 2020 року ОСОБА_1 виправдано у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.110 КК. Органами досудового розслідування ОСОБА_1 було інкриміновано розміщення інформаційні графічні та текстові повідомлення антиукраїнського, сепаратистського характеру, що містять у собі заклики до вчинення дій, направлених на зміну меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України. Серед підстав виправдання суддя зазначив таке: «Суб'єктивна сторона даного злочину передбачає наявність мети: зміни меж території України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, що свідчить про можливість вчинення дій виключно з прямим умислом. Зміст прямого умислу злочину, передбаченого ст. 110 КК України, у формі дій, вчинених з метою зміни меж території України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, утворюють інтелектуальний та вольовий моменти. Інтелектуальний момент даного кримінального правопорушення передбачає, що суб'єкт злочину має усвідомлювати, що його дії спрямовані на зміну меж території України всупереч встановленому в Конституції України порядку, шляхом незаконного приєднання частини території України до іншої держави чи незаконного набуття частиною території України суверенного статусу. Вольовий

момент характеризується бажанням суб'єкта настання суспільно небезпечних наслідків – незаконного приєднання частини території України до іншої держави чи незаконного набуття суверенного статусу [1]. Таким чином, розміщення дописів та матеріалів відповідного змісту не було оцінено як умисел на незаконне приєднання частини території України до іншої держави чи незаконного набуття суверенного статусу. Разом з тим таке аргументування відсутності умислу є швидше винятком, оскільки за даними ЄДРСР з 26 вироків, постановлених судами України за ст. 110 та 161 КК за період з 01 січня 2019 року до 31 грудня 2020 року, у яких способом вчинення кримінального правопорушення було поширення відомостей у соціальних мережах, така позиція висловлена лише в одному, тоді як в інших 25 – було затверджено угоду про визнання винуватості, умовою якої є визнання вини, що включає в себе розуміння суспільної небезпеки свого діяння та передбачення його суспільно небезпечних наслідків (інтелектуальний момент). Разом з тим, не усі кіберзлочини, внаслідок обрання такого способу вчинення злочину, можна розглядати як такі, що вчиняються виключно з прямим умислом. Зокрема, Ричка Д. О., досліджуючи злочини в сфері використання електронно-обчислювальних машин, систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, виокремлює серед них злочини, що мають прямий умисел (ч. 1 ст. 361, ст. 362 та 363-1 КК) та злочини, які мають подвійну форму вини, яка полягає в об'єднанні двох форм вини в одному злочині, тобто по відношенню до злочинного діяння це умисна форма вини, а по відношенню до настання наслідків – необережність (ч. 2 ст. 361, 361-1, 361-2, 363 КК) [2]. При цьому, науковець виходить з того, що у тих складах, які характеризуються ознакою настання наслідків у виді шкоди, а саме передбачені ч. 2 ст. 361, 361-1, 361-2, 363 КК, саме діяння, а не наслідок – заподіяння шкоди у значному розмірі, охоплюються умислом особи. Погоджуючись з цією позицією, зазначимо, що у будь-якому випадку в силу специфічності способу вчинення зазначені злочини не можуть бути вчинені з необережності, незалежно від настання фактичних наслідків.

Отже, різноманітність злочинних діянь, які характеризуються ознаками кіберзлочину, унеможлиблює виокремлення родового об'єкту кіберзлочинів, що зумовлює

необхідність дослідження шляхом встановлення безпосереднього об'єкту. Фактично переважна більшість злочинних діянь, передбачених КК, може набути ознак кіберзлочину, а саме бути вчиненим шляхом використання комп'ютерної техніки або інших електронних приладів та пристроїв, та кіберпростору.

Список використаних джерел

1. Вирок Апостолівського районного суду Дніпропетровської області від 12 серпня 2020 року у справі № 171/684/19. <https://reyestr.court.gov.ua>.

2. Ричка Д. О. Особливості кримінально-правової кваліфікації злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Ірпінь, 2019. 212 с.

Шармар Ольга Михайлівна,

доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;

Корольчук Віктор Володимирович,

провідний науковий співробітник
відділу організації наукової діяльності
та захисту прав інтелектуальної
власності Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, старший науковий співробітник

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОМИЛУВАННЯ
ЗГІДНО З ПРОЄКТОМ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Удосконалення норм чинного законодавства про кримінальну відповідальність зумовило розробку проекту нового КК України (далі – проекту) від 17.01.2021 р. робочою групою з питань розвитку кримінального права (далі – робоча група), яка створена і діє у складі Комісії з питань правової реформи на підставі Указу Президента України № 584/2019 від 07.08.2019 р. Вважаю за необхідне звернути увагу на положення, які регламентують звільнення від покарання у виді помилування, але спочатку зупинюся на чинних положеннях КК цієї проблематики.

Помилування – звільнення від відбування кримінального покарання індивідуальним рішенням глави держави. Помилування здійснюється за клопотанням засудженого у випадках, що